

NICULAE CONOVICI

(1948-2005)

Deseori timpul nu are, parcă, răbdare cu cei mai buni...

Sub duritatea necruțătoare a unei boli venite parcă din senin (și care s-a dovedit în final incurabilă, în pofida speranței familiei și a celor ce-l cunoșteau), într-o tăcere stoică a suferințelor sale, s-a stins din viață la 7 iunie 2005 colegul și prietenul NICULAE CONOVICI (pentru cei mai mulți dintre noi – NAE sau NĂICĂ).

Dar ca un semn al Celui de Sus, care rânduiește totul, prietenul nostru era chemat la cer cu doar două zile înaintea Marii Înălțări, zi sfântă în care, de altfel, trupul său a fost depus în pământul pe care atât de mult l-a cercetat, iar sufletul a urcat spre veșnicie.

S-a născut la 13 martie 1948 în București, dar cu ascendență în Brăila; unele dintre rudele sale, cu care a putut relua legătura abia după anul 1990, plecaseră de multă vreme, peste ocean.

După parcurgerea liceului, împătimit de istorie, a urmat între anii 1965-1970 Facultatea de Istorie a Universității București. Anii de studenție i-au format și consolidat pasiunea pentru arheologie. Mai întâi au fost renumiții dascăli ai universității bucureștene, mulți dintre ei formați la „școala” lui Vasile Pârvan și Ioan Andrieșescu: Ion Nestor, Dumitru Tudor, Gheorghe Ștefan, Emil Condurachi, Dumitru Berciu, ca și mai tinerele – la acea vreme – Ligia Bârză, Florentina Preda și Zoe Petre – care i-au insuflat lui și altor colegi, ca și multor generații, dragostea pentru această fascinantă știință istorică. A urmat participarea constantă, an de an, pe șantierul arheologic de la *Romula* (Reșca, jud. Dolj), condus de D. Tudor, într-un colectiv de eminenți arheologi mai tineri sau în formare.

Spiritul său scormonitor, dorința de cunoaștere și de perfecționare profesională, stagiile de practică pe teren au reprezentat temelia pregătirii lui, astfel că la terminarea studiilor își însușise cu temeinicie elementele fundamentale ale cercetării arheologice. A mai fost încă ceva: N. Conovici a aparținut unei serii excepționale de studenți, dintre care mulți au ajuns, mai apoi, personalități autentice ale cercetării istorice românești: Andrei Pippidi, Mihai E. Ionescu, Ioan

Talpeș, Crișan Mușețeanu, N. Cheluță-Georgescu, Mioara Gergescu, Sergiu Purece ș. a.

Deși ar fi meritat încă de la început un loc în cercetare, în acei ani lucrurile erau altfel. A fost repartizat ca profesor de istorie la Școala generală din localitatea Radu Vodă (jud. Călărași), unde a funcționat între anii 1970-1971. În 1971 a reușit să facă primul pas spre domeniul care-l pasiona – arheologia. A fost angajat prin concurs la Muzeul Județean de Istorie Ialomița (azi Muzeul Dunării de Jos) din Călărași, unde a funcționat ca muzeograf, apoi muzeograf principal.

A fost perioada unor responsabilități complexe, de la organizarea muzeistică și evidența patrimoniului, până la îmbogățirea colecțiilor prin cercetări arheologice adesea „dirijate”, dar care puteau fi valorificate corespunzător din punct de vedere științific; depindea doar de cercetătorul în cauză. A fost, totodată, și perioada efectuării unor săpături importante la Piscu Crăsani, Copuzu, Țândărei (pe care le-a condus în calitate de responsabil), ca și pe șantierele tradiționale de la Piuia Pietrei (Orașul de Floci) și Păcuiul lui Soare. De acest ultim șantier s-a legat suflutește într-un mod aparte, însușindu-și „spiritul” Păcuiului, căruia i-a dedicat, de altfel, câteva emoționante gânduri înainte de a se sfârși, într-un volum omagial închinat lui Petre Diaconu, omul-simbol al acestor locuri.

Tot la Păcuiul lui Soare l-am cunoscut mai bine pe Nae, cu peste 35 de ani în urmă, legându-ne de atunci o reală prietenie. De la aceasta, până la înțelegerea din 1982 pentru a începe împreună săpăturile de la Satu Nou (com. Oltina) n-a mai fost decât un pas pe care l-am făcut firesc, fără protocoale sau alte inovații birocratice care de multe ori nu se respectă... A fost și prilejul cel mai potrivit pentru a constata calitățile excepționale de om și de arheolog ale colegului de șantier, probate la un obiectiv de mare dificultate, dar și de excepționale satisfacții. Pot afirma că de aici a început cu adevărat interesul lui Nae față de amforologie, în special pentru ștampilele de amfore și semnificația lor cronologică și istorică. Rezultatele anterioare în acest domeniu, concretizate prin mai multe studii asupra amforelor din zonele Călărași-Ialomița și din sud-vestul Dobrogei, îl familiarizează mai înainte cu un domeniu atât de aparte.

Perioada activității desfășurate la Călărași l-a influențat în mod pozitiv, N. Conovici devenind în egală măsură cercetător și muzeograf. Deseori restaura cu mîgală el însuși materialele descoperite, fiind preocupat de fișarea, inventarierea și prezentarea lor în expoziții.

Când a descoperit altarul getic decorat, la Piscu Crăsani, a depus un efort deosebit pentru prelevarea lui, alertând autoritățile județului pe care le-a pus în mișcare, chemând restauratorii de la Constanța, solicitând sfaturile colegilor, reușind astfel să-l conserve și să-l expună, mai apoi, în muzeul din Slobozia. A fost de o colegialitate deosebită cu oamenii din muzee, pe care i-a cooptat întotdeauna când era cazul în colectivele sale de cercetare.

Piese arheologice pe care le-a descoperit au îmbogățit colecțiile muzeelor din Călărași și Slobozia.

Condițiile de lucru la muzeul din Călărași nu erau, la acea vreme, dintre cele mai strălucite. Trebuia să facă naveta săptămânală la București pentru aprovizionare, dar mai ales pentru desăvârșirea pregătirii sale profesionale, prin lecturi la bibliotecile de specialitate din capitală. Dar acei ani i-au întărit caracterul, i-au stimulat ambiția și, mai ales, i-au demonstrat valoarea timpului,

impunându-și un program de o intensitate și rigoare fără cusur, reușind astfel să țină pasul cu tot ceea ce apărea nou în arheologie. Tocmai datorită acestei percepții deosebite a importanței pregătirii științifice continue și la un înalt nivel, a rezultat o operă de calitate în domeniile care l-au preocupat – arheologia și, într-o anumită măsură – numismatica.

În anul 1979 a fost angajat, prin concurs, la Institutul de Arheologie „V. Pârvan” al Academiei Române. Aici a parcurs toate treptele de la arheologie la cercetător principal I (poziția cea mai înaltă în structura activității de cercetare). A fost, fără îndoială, perioada cea mai bogată a muncii sale. A continuat cercetările la Piscu Crăsani, apoi a fost cooptat în colectivul de la Coțofeni (jud. Dolj), condus de regretatul Vlad Zirra. Am inițiat împreună săpăturile de la Satu Nou (com. Oltina), devenit șantier școală pentru mai mulți studenți și tineri cercetători constănțeni unde, începând din anul 1999 a fost cooptată în colectiv și Anca Ganciu. Din anul 1987 a început, în calitate de responsabil științific, cercetarea mării necropole getice birituale de la Stelnica (jud. Ialomița); la săpături a participat de la început Gh. Matei de la muzeul din Slobozia, iar din anul 1999 și Anca Ganciu.

Evantaiul preocupărilor sale științifice a fost inițial mai complex (incluzând chiar arheologia și numismatica medievală), însă domeniile cărora li s-a consacrat, cu toată disponibilitatea, au fost civilizația geto-dacă, studiul drahmelor de tipurile Dyrrachium și Apollonia, dar mai ales al amforelor greco-elenistice și a ștampilelor acestora. Ultimul domeniu l-a impus ca pe unul dintre cei mai mari specialiști din lume în studiul ștampilelor de Sinope și Rhodos (pentru ultimul tip de ștampile nemaiaivând însă răgazul să-și valorifice cum ar fi dorit rezultatele).

Pregătirea lucrărilor la nivelul la care a ajuns a fost determinată de înaltul său potențial intelectual, ca și de efortul deosebit pe care l-a depus. Pentru a-și spori zestrea documentară a efectuat mai multe stagii de specializare în câteva rânduri în Bulgaria, apoi la Leningrad (în 1988), Lyon (în 1992, 1993), Athena (în 1993-1994, 1999), Odessa (1996), Paris și Rennes (2003). Mai ales după anul 1990 a beneficiat de diferite burse de mobilitate câștigate prin competiții internaționale: în cadrul programului TEMPUS (3 luni în Franța în anul 1993); bursă postdoctorală de 9 luni oferită de Ministerul Culturii și Tehnologiei din Franța la École Française d’Athènes, Grecia (1994); bursa Fundației Mellon pe lângă American School of Classical Studies at Athens (1999). Rodul acestora l-a reprezentat, printre altele, un bogat fișier cu circa 8 000 de ștampile transcrise în cele mai multe cazuri după piesele originale din numeroase colecții și muzee greu accesibile, ori după publicații foarte rare, un adevărat tezaur pentru specialiștii în domeniu. Pentru a înțelege valoarea efortului depus, redau un fragment dintr-o scrisoare pe care mi-a trimis-o la 2.12.2000: „Eu acum sunt foarte ocupat cu prelucrarea materialului adus din Grecia (peste 4 000 ștampile, cca. 2 000 estampaje, plus bibliografia. Am început un fișier pentru ștampilele rhodiene după modelul celui de la Agora. El va permite tuturor celor interesați să publice astfel de ștampile să se orienteze direct și să răspundă exigențelor cerute de o asemenea publicare, mult mai serioasă în prezent (se merge la identificarea ștanțelor). Treaba merge încet, pentru că trebuie să lucrez simultan și pe computer și pe fișe cu ilustrația”.

De-a lungul anilor a susținut un mare număr de comunicări la congrese,

simpozioane, sesiuni științifice și colocvii organizate atât în România, cât și în alte centre europene: la Vani-Georgia (1990), Chișinău-Moldova (1991), Ispirih-Bulgaria (1993), Istanbul-Turcia (1995), Sevastopol-Ucraina și Varna-Bulgaria (1997), Athena-Grecia și Aarhus-Danemarca (2002), Barcelona-Spania (2003) etc., abordând o mare varietate de subiecte ancorate în istoria și arheologia perioadei care-l preocupa. Ele au marcat întotdeauna puncte de vedere originale, generând dezbateri dinamice și atractive.

În cadrul preocupărilor sale științifice a abordat aspecte privind civilizația geto-dacă sub diferitele sale componente (relațiile dintre comunitățile autohtone de pe ambele maluri ale Dunării, ori ale acestora cu lumea greacă, religia geto-dacilor și elementele de simbolism în aria nord-tracică, sanctuarele și zonele sacre la geto-daci, obiectele de cult și de magie). Tocmai în acest context a reluat cercetările începute de I. Andrieșescu la Piscu Crăsani, ale căror rezultate l-au interesat îndeaproape și pe V. Pârvan, care le-a utilizat în monumentală sa lucrare *Getica. O protoistorie a Daciei*, București 1926.

Regretatul nostru coleg a dezvoltat și completat concluziile ilustrațiilor savanți prin mai multe studii, fără a mai avea răgazul necesar finisării și predării la tipar a monografiei acestui important obiectiv, rămasă în manuscris. În schimb, rezultatele săpăturilor din așezarea getică fortificată „Cetatea Jidovilor” de la Coțofenii din Jos unde a fost cooptat, au fost publicate într-un amplu raport definitiv, contribuția sa fiind esențială.

În cadrul aceluși preocupări a publicat, în colaborare, într-un amplu și exemplar raport, 194 de morminte cercetate în marea necropolă de la Stelnica în intervalul 1987-1996 (vezi *Lista lucrărilor științifice*). De asemenea alte studii ample sau mai restrânse ca volum, dar de o importanță istorică majoră, prin care s-au valorificat unele rezultate ale săpăturilor din dava getică de la Satu Nou (com. Oltina), au fost publicate singur sau în colaborare. Preocuparea pentru studiul monedelor grecești și elenistice, îndeosebi pentru circulația drahmelor de Dyrachium și Apollonia în Peninsula Balcanică și în Dacia s-a concretizat prin elaborarea altor studii importante, dintre care doar unele au fost publicate. Faptul în sine reprezintă o altă dovadă a acribiei cu care N. Conovici își analiza toate opiniile și ipotezele, făcându-le cunoscute doar pe cele despre care era ferm convins că sunt perfect argumentate și convingătoare pentru lumea științifică.

Numărul impresionant de mare de ștampile de amfore descoperite pe șantierul nostru de la Satu Nou a avut un rol pe care-l consider determinant în orientarea sa, începând din ultimul deceniu al secolului trecut spre un alt domeniu – studiul acestora și al problematicii complexe pe care ele le ridică. Primul rezultat a fost întocmirea și susținerea tezei de doctorat, *Cronologia relativă și absolută a ștampilelor de amfore sinopeene cu nume de astinomi* la Facultatea de Istorie a Universității București în anul 1993 (conducător științific prof. univ. dr. P. Alexandrescu).

Competența deosebită dovedită în acest domeniu a determinat conducerea șantierului Histria să-i încredințeze publicarea întregului lot de ștampile sinopeene descoperite aici de-a lungul deceniilor (669 de exemplare) în seria monografică rezervată cunoscutei colonii milesiene (*Histria VIII. 2*, 1998); lucrarea a fost completată cu un amplu capitol consacrat dinamicii circulației amforelor și cărămizilor sinopeene la Histria și în regiunea vest-pontică. Același lucru urma să

se înfăptuiască și pentru ștampilele rhodiene de la Histria (în colaborare), de care s-a ocupat stăruitor în ultimii ani; dar soarta i-a fost potrivnică, nereușind să-și finalizeze lucrarea, deși a realizat-o într-o proporție considerabilă. În legătură cu performanța și cu metodele utilizate la studiul ștampilelor de amfore de către regretatul nostru coleg este demnă de reținut opinia cunoscutului specialist Yvon Garlan, care în Cuvântul înainte al lucrării *Les timbres céramiques sinopéens sur amphores et sur tuiles trouvés à Sinope. Présentation et catalogue*, Paris (2004) scria: „C'est pourquoi, plutôt que d'attendre une solution idéale que je voyais renvoyée aux calendes grecques, je me suis rallié à une formule de remplacement permettant d'aboutir progressivement ou même résultat par l'addition de corpus thématiques géographiquement limités, qu'il serait aisé de réunir et de consulter simultanément: le premier étant en l'occurrence celui que mon collègue et ami roumain, Niculae Conovici, vient de consacrer aux timbres sinopéens d'Istros”.

Competența dovedită în activitatea științifică a determinat cooptarea sa ca membru în Consiliul Științific al Institutului de Arheologie, începând din anul 1990, în Colegiul de redacție al revistei SCIVA (din 1992) și ca redactor responsabil al revistei Materiale și cercetări arheologice, Seria nouă (din 1996).

Lucrările sale, prin valoarea datelor puse în circulație, ca și prin ideile exprimate, reprezintă – pe de o parte – instrumente de lucru indispensabile în anumite domenii (cum ar fi cel al ștampilelor de amfore, sau al drahmelor de tipurile Dyrachium și Apollonia), - iar pe de alta – căi noi de investigare arheologică.

Conectat, ca și alți colegi, la valorile științifice noi, deschis și prietenos cu toată lumea muzeografică și arheologică de la noi și din numeroase alte țări din Europa, cu care a întreținut o bogată corespondență științifică (inclusiv prin mijloacele de comunicare actuale), Niculae Conovici a manifestat o receptivitate specială pentru mișcarea de renaștere națională din Basarabia (unde avea rude, prin soția sa, chiar în Transnistria), sesizându-i particularitățile și speranțele, împlinirile și labilitățile. Vibra la tot ce era în legătură cu Basarabia, manifestând o prietenie preferențială față de colegii de acolo, străduindu-se să fluidizeze colaborările cu aceștia, prin informații reciproce și prin teme comune de cercetare.

Preocupat de statutul arheologului în România, într-o vreme în care această profesie este tot mai mult ignorată de autorități, ori se încearcă acapararea ei de către diletanți, Niculae Conovici s-a zbatut pentru crearea Societății Arheologice din România, punând mult suflet și pricepere la întemeierea ei și la întocmirea Statutului acesteia, la înregistrarea legală și la inițierea primelor acțiuni. După apariția bolii care l-a măcinat și după plecarea sa dintre noi, Societatea pare să fi intrat într-un con de umbră, fără să apară deocamdată persoana care să se ofere s-o revitalizeze; poate se va ivi în curând!

Niculae Conovici era o natură aleasă, care întrunea într-o înmănunchere fericită trăsături și calități remarcabile: inteligență, discernământ și metodă, rigoare, judecată matură, o imensă putere de muncă și un înalt simț moral. Era prieten cu toți. Îi stima pe cei de lângă el și pe cei de mai departe, pe cei capabili, riguroși și harnici, după cum, la rândul său, era stimat și el. Și-a respectat și iubit soția, copiii și fratele din străfundul inimii, revărsându-și dragostea și puterea de ocrotire asupra lor, îngrijorându-se ori bucurându-se atunci când era cazul, dar fără ca aceste atitudini să se manifeste strident.

S-a stins liniștit și modest, nederajând pe nimeni, așa cum i-a plăcut să trăiască.

Lasă în urmă o operă durabilă, amintirea unui specialist autentic, a unui suflet pasionat de muncă și generos.

Niculae Conovici ne-a părăsit la doar 57 de ani, vârstă la care un arheolog sau istoric se află, de regulă, în plină activitate creatoare, dar fără a-și fi dat măsura întregii sale capacități. În mod obișnuit, un om de știință rămâne pentru posteritate prin opera sa. Poate uneori, ar fi bine să ne gândim nu numai la ceea ce a realizat, ci și la ceea ce, din diferite motive, nu a reușit să facă...

La trecerea ta, dragă Nae, în lumea de dincolo de bine și de rău, nu ne rămâne decât să-ți dorim creștinește „Să-ți fie țărâna ușoară”!

Mihai Irimia

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE

Teza de doctorat

Cronologia relativă și absolută a ștampilelor de amfore sinopeene cu nume de astinomi, Universitatea București, Facultatea de Istorie (1993).

Cărți

Histria VIII. Les timbres amphoriques. 2. Sinope, Editura Enciclopedică – Diffusion de Boccard, Bucarest-Paris, 1998, 206 p. + XLVII pl. (= *Corpus international des timbres amphoriques*, fascicule 3, publié par l'Académie Roumaine et l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres sous le patronage de l'Union Académique Internationale).

Studii, articole, note

- Câteva figurine antropomorfe getice descoperite la Piscul Crăsani*, SCIVA, 25 (1974), 2, p. 295-302.
- Câteva torți ștampilate de amfore elenistice din județul Ialomița și sud-vestul Dobrogei*, SCIVA, 26 (1975), 4, p. 541-550 (în colaborare).
- Cupele cu decor în relief de la Crăsani și Copuzu*, SCIVA, 29 (1978), 2, p. 165-184.
- Contribution au problème de l'importation des amphores grecques dans le Sud-Est de la Munténie*, Dacia NS, 22 (1978), p. 173-199 (în colaborare).
- Ceramica Latène timpurie din zona Bălții Ialomiței*, Pontica, 11 (1978), p. 35-42.
- Date noi privind mormântul getic de la Dorobanțu*, Pontica, 11 (1978), p. 43-50 (în colaborare).
- Contribuții numismatice privind legăturile Histriei cu geții de la Dunăre în sec. VI-II î. e. n.*, SCIVA, 30 (1979), 1, p. 87-93.

- Primul simpozion național de tracologie*, SCIVA, 31 (1980), 2, p. 321-324.
- O locuință medievală din secolul XVI descoperită în orașul de Floci*, Materiale, A 13-a sesiune anuală de rapoarte, Oradea, 1979, p. 135-145.
- Les relations entre les Gètes des deux rivages du Bas-Danube à la lumière des données archéologiques et numismatiques (IVe – IIe siècles av. n. e.)*, Actes du IIe Congrès international de Thracologie, Bucarest 4-10 Septembre 1976, II, Bucarest (1980), p. 43-54.
- Un nou tezaur de monede bizantine descoperit la Păcuiul lui Soare*, SCIVA, 3 (1980), 3, p. 397-402.
- Monedele din așezarea getică de la Piscul Crăsani*, SCN, 7 (1980), p. 139-143.
- Vasile Culică - necrolog*, SCIVA, 2 (1981), 1, p. 153-156.
- Piese ceramice de interes deosebit descoperite la Piscu Crăsani*, SCIVA, 32 (1981), 4, p. 571-580.
- Noi descoperiri monetare la Piscul Crăsani*, Cercetări numismatice, 5 (1983), p. 39-50.
- Cercetările arheologice de la Piscu Crăsani și aprecierile lui Vasile Pârvan*, Thraco-Dacica, 4 (1983), p. 105-108.
- Date noi despre un tezaur de monede antice descoperit în județul Dolj*, Thraco-Dacica, 6 (1985), p. 59-74.
- Contribuții privind cronologia și circulația drahmelor de la Dyrrachium și Apollonia la Dunărea de Jos*, în CCDJ, 1 (1985), p. 35-43.
- Așezări fortificate și centre tribale geto-dacice din Muntenia (sec. VI î. e. n. – I e. n.)*, Istros, 4, Brăila (1985), p. 71-87.
- Indice SCIVA, 1950-1984*, SCIVA, 36 (1985), 1-2, p. 31-177 (în colaborare).
- Aspecte ale circulației drahmelor de Dyrrhachium și Apollonia în Peninsula Balcanică și în Dacia*, BSNR, 77-79 (1986), 131-135, p. 69-88.
- Un rhyton ceramic descoperit la Piscul Crăsani*, Thraco-Dacica, 8 (1987), p. 92-99.
- Repere cronologice pentru datarea unor așezări geto-dacice*, Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, 2, 1986 (1988), p. 129-141.
- Sanctuale și zone sacre la geto-daci*, Revista de istorie, 41 (1988), p. 205-217 (în colaborare).
- Așezarea getică fortificată de la Satu Nou – „Valea lui Voicu” (com. Oltina, jud. Constanța). Raport preliminar*, Thraco-Dacica, 10 (1989), p. 115-154 (în colaborare).
- Nouveaux timbres amphoriques sinopéens de Callatis*, Dacia NS, 33 (1989), p. 113-123 (în colaboirare).
- Prinosi kum vuproša za cirkulacijata na drachmite ot Dirachion i Apolonia na teritorijata na Trakia*, Arheologija-Sofia (1989), 4, p. 17-30.
- Probleme ale cronologiei amforelor ștampilate sinopeene. Ștampilele din grupa a IV-a (B.N. Grakov)*, SCIVA, 40 (1989), 1, p. 29-44.
- Étude quantitative sur les timbres amphoriques sinopéens de Callatis*, Dacia NS, 34 (1990), p. 113-128 (în colaborare); versiune în limba rusă în „Grečeskie amfory”, Saratov, 1992, p. 229-253.
- Săpăturile arheologice în așezarea getică fortificată de la Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța – campania 1989*, Pontica, 23 (1990), p. 81-96 (în colaborare).

- Timbres amphoriques et autres inscriptions céramiques découvertes à Satu Nou (comm. d'Oltina, dép. de Constantza), Dacia NS, 35 (1991), p. 136-175 (în colaborare).*
- Noi contribuții privind circulația drahmelor de Dyrrhachium și Apollonia: aspectul metrologic, BSNR, 80-85 (1992), 134-139, p. 49-67.*
- Noi date arheologice privind începuturile culturii Poienești-Lucașevka și prezența bastarnilor în Dobrogea, SCIVA, 43 (1992), 1, p. 3-13.*
- Descoperiri hallstattiene în zona davei getice de la Satu Nou (com. Oltina, jud. Constanța), în Pontica, 26 (1993), p. 51-114 (în colaborare).*
- Obiecte pentru cult și magie descoperite la Piscu Crăsani, Pontica, 27 (1994), p. 61-83.*
- La station gétique fortifiée de „Cetatea Jidovilor” (Coțofenii din Dos, dép. de Dolj), Dacia NS, 37 (1993), p. 79-157 (în colaborare).*
- Indice SCIVA 1985-1994, SCIVA, 45 (1995), 3-4, p. 299-342 (în colaborare).*
- Bucur Mitrea (1909-1995) – necrolog, SCIVA, 47 (1996), 1, p. 99-102.*
- Pe marginea unei recenzii, SCIVA, 47 (1996), 4, p. 369-374.*
- Les plus ancien trésor de monnaies histriennes „à la roue” découvert à Histria, Sur les traces des Argonautes, în Actes du 6e symposium de Vani (Colchide) 22-29 septembre 1990, publiés sous la direction de Otar Lorkipanidze et Pierre Lévêque, Paris 1996, p. 253-258 (în colaborare).*
- Petre Diaconu à 70 ans, Dacia NS, 40-42 (1996-1998), p. 473-484.*
- La diffusion des amphores sinopéennes timbrées sur le littoral ouest-pontique, rezumat al lucrărilor Simpozionului Hersones v antičnom mire. Istoriko-arheologičeskij aspekt, Sevastopol, 1997, p. 140-146 și comunicare la Simpozionul internațional de arheologie pontică, ediția 1, Varna, 1997.*
- La religione dei Geto-Daci, în Catalogue of the International Exhibition I DACI, Milano, 1997, p. 105-115.*
- Problèmes de la chronologie des timbres sinopéens, Pontica, 30 (1997), p. 117-154.*
- Necropola getică de la Stelnică-Grădiștea Mare, jud. Ialomița. Raport preliminar pentru anii 1987-1996, Materiale, SN, 1 (1999), p. 99-144 (în colaborare).*
- Sistemul defensiv al davei getice de la Satu Nou – Valea lui Voicu, în volumul Studia in honorem Ion Niculiță, Chișinău, 1999, p. 196-211 (în colaborare).*
- Un astynome sinopéen mal connu: Demetrios I, în Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire/Colloque international Istanbul 25-28 mai 1994, textes réunis par Yvon Garlan, Publications de l'Université de Provence, Aix-en-Provence (1999), p. 49-70.*
- Satu Nou – „Valea lui Voicu”, centre politique et commercial gète sur le Danube, în M. Domaradzki (ed.), Pistiros et Thasos. Structures économiques dans la péninsule balkanique aux VIIe – IIe siècles avant J. – Chr., Opole (2000), p. 69-77.*
- Un éponyme rhodien inconnu: Pythokritos 1, în Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommage à Petre Alexandrescu à son 70e anniversaire, Bucarest (2000), p. 210-215.*
- Éléments de symbolique cosmique dans l'aire nord-thrace, în Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, 18 (2001), p. 10-31.*
- Les problèmes actuels de la chronologie des timbres sinopéens, în Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International*

- Colloquium at the Danish Institute of Athens, September 26-29, 2002*, edited by Jonas Eiring and John Lund, Aarhus University Press, Monographs of the Danish Institute at Athens, vol. 5 (2004), p. 99-102.
- Păcuilul lui Soare, Petre Diaconu și viața mea*, în volumul *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, volum îngrijit de Ionel Căndea, Valeriu Sârbu, Marian Neagu, Muzeul Brăilei/Muzeul Dunării de Jos/editura Istros, Călărași/Brăila (2004).
- Sur la diversité des timbres sinopéens sur amphores et sur tuiles*, în *Epigrafiya Anfórika*, edited by J. Remesal Rodriguez, *Collección Instrumenta 17*, Publicacions i Edicions di Universitat di Barcelona (2004), p. 21-44.
- Les timbres amphoriques étrangers trouvés à Sinope (I)*, *Anatolia Antiqua 12* (2005), p. 105-122 (în colaborare).
- The Dynamics of Trade in Transport Amphoras from Sinope, Thasos and Rhodos on the western Black Sea Coast: a Comparative Approach*, în *Chronologies of the Black Sea Area in the Period c. 400-100 BC*, edited by Vladimir Stolba and Lise Hannestad, Aarhus University Press (2005), p. 97-117.
- Un lot de toarte ștampilate din colecția Muzeului de Istorie București*, *SCIVA*, 55 (2004-2005), sub tipar (în colaborare).
- Précisions sur le calendrier rhodien fournies par les timbres amphoriques*, comunicare susținută la Atena, 1994, sub tipar.
- Timbres, dipinti et sgraffiti amphoriques découverts à Satu Nou – Valea lui Voicu entre 1990 et 2000* (în colaborare), în manuscris.
- Les timbres amphoriques de la collection Ion Mititelu* (în manuscris).
- Ștampile de Rhodos aflate în colecția Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”*, predată la tipar în 2003.

Rapoarte și cronici ale săpăturilor arheologice

- Șantierul arheologic Piscu Crăsani – 1978. Raport preliminar*, *Materiale*, A 13-a sesiune anuală de rapoarte, Oradea (1979), p. 143-145.
- Șantierul arheologic Piscu Crăsani*, *Materiale*, A 15-a sesiune anuală de rapoarte, Brașov, 1981 (București 1983), p. 193-200 (în colaborare).
- Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța*, CCA, Campania 1994, Cluj-Napoca (1995), p. 78-79 (în colaborare).
- Crăsanii de Jos, Piscu Crăsani, com. Balaciu, jud. Ialomița*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila (1996), p. 38.
- Satu Nou, „Valea lui Voicu”, com. Oltina, jud. Constanța*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila (1996), p. 99 (în colaborare).
- Stelnica, „Grădiștea Mare”, jud. Ialomița*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila (1996), p. 107-108 (în colaborare).
- Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța*, în CCA, Campania 1995, Brăila (1996), p. 102-103 (în colaborare).
- Săpăturile arheologice în dăva getică de la Satu Nou, „Valea lui Voicu”, com. Oltina, jud. Constanța*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, în CCA, 1983-1992, București (1997), p. 84-90 (în colaborare).
- Stelnica, „Grădiștea Mare”, jud. Ialomița*, în CCA 1983-1992, București (1987), p. 101-104 (în colaborare).

- Satu Nou*, „Valea lui Voicu”, com. Oltina, jud. Constanța, în CCA, Campania 1996, București (1997), p. 50 (în colaborare).
- Stelnica*, „Grădiștea Mare”, jud. Ialomița, în CCA, Campania 1996, București (1997), p. 58-59 (în colaborare).
- Satu Nou*, „Valea lui Voicu”, în CCA, Campania 1997, Călărași (1998), p. 66-67 (în colaborare).
- Stelnica*, „Grădiștea Mare”, jud. Ialomița, în CCA, Campania 1997, Călărași (1998), p. 71-72.
- Satu Nou*, „Valea lui Voicu”, com. Oltina, jud. Constanța, în CCA, Campania 1998, Vaslui (1999), p. 100 (în colaborare).
- Stelnica*, „Grădiștea Mare”, jud. Ialomița, în CCA, Campania 1998, Vaslui (1999), p. 109-111 (în colaborare).
- Satu Nou*, com. Oltina, jud. Constanța, în CCA, Campania 1999, Deva (2000), p. 84-85 (în colaborare).
- Satu Nou*, com. Oltina, jud. Constanța. Punct „Valea lui Voicu”, în CCA, Campania 2000, Suceava (2001), p. 218-221 (în colaborare).
- Stelnica*, com. Stelnica, jud. Ialomița. Punct „Grădiștea Mare”, în CCA, Campania 2000, Suceava (2001), p. 232-235 (în colaborare).
- Satu Nou*, com. Oltina, jud. Constanța. Punct „Valea lui Voicu”, în CCA, Campania 2001, Buziaș (2002), p. 277-279 (în colaborare).
- Stelnica*, com. Stelnica, jud. Ialomița. Punct „Grădiștea Mare”, în CCA, Campania 2001, Buziaș (2002), p. 297-300 (în colaborare).
- Satu Nou*, com. Oltina, jud. Constanța. Punct „Valea lui Voicu”, în CCA, Campania 2002, Covasna (2003), p. 269-271 (în colaborare).
- Stelnica*, com. Stelnica, jud. Ialomița. Punct „Grădiștea Mare”, în CCA, Campania 2002, Covasna (2003), p. 300-302 (în colaborare).
- Satu Nou*, com. Oltina, jud. Constanța. Puncte „Valea lui Voicu”, „Vadu Vacilor”, în CCA, Campania 2003, Cluj-Napoca (2004), p. 290-292 (în colaborare).
- Stelnica*, com. Stelnica, jud. Ialomița. Punct „Grădiștea Mare”, în CCA, Campania 2003, Cluj-Napoca (2004), p. 315-317 (în colaborare).
- Stelnica*, com. Stelnica, jud. Ialomița. Punct „Grădiștea Mare”, CCA, Campania 2004, Mangalia (2005), p. 359-362 (în colaborare).

Rezumate

- Contribuții privind cronologia drahmelor din Dyrrachium și Apollonia și circulația lor în Dacia*, Symposia Thracologica 1, Craiova (1983), p. 66-67.
- Date noi despre tezaurul de monede antice descoperite în „județul Dolj”*, Symposia Thracologica 2, Drobeta-Turnu Severin (1984), p. 35.
- Sanctuare și zone sacre la geto-daci*, Symposia Thracologica 3, Constanța (1985), p. 115-118 (în colaborare).
- Obiecte destinate cultului și magiei descoperite în dawa getică de la Piscu Crăsani*, Symposia Thracologica 5, Miercurea Ciuc (1987), p. 54.
- Contribuții la cronologia davei getice de la Satu Nou, „Valea lui Voicu”*, Symposia Thracologica 6, Piatra Neamț (1988), p. 89-90 (în colaborare).
- Noi date arheologice privind începuturile culturii Poienești-Lukașevka și prezența bastarnilor în Dobrogea*, Symposia Thracologica 7, Tulcea (1989), p. 278.

Colaborări la enciclopedii și dicționare

Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României (coordonator științific C. Preda), vol. I, A-C (1994); vol. II, D-L (1996); vol. III, M-Q (2000), București.

Cronici

Sesiunea științifică „Istoria și civilizația geto-dacilor în epoca lui Burebista”, Thraco-Dacica 2 (1981), p. 238-239.

Din activitatea Institutului de Tracologie în 1981, Thraco-Dacica 3 (1982), p. 196-197.

Din activitatea Institutului de Tracologie în 1984, Thraco-Dacica 6 (1985), p. 214-217.

Recenzii

A.I. Meliukova, *Skifija i frakijskij mir*, Moskva, 1979, 256 p., 46 fig., Thraco-Dacica 2 (1981), p. 225-231.

Arh. Dinu Antonescu, *Introducere în arhitectura dacilor*, București, 1984, Editura tehnică, 220 p., 24 planșe în afara textului; SCIVA 3 (1985), p. 365-372 (în colaborare).

Symposia Thracologica 1, Craiova (1983), 114 p., în Thraco-Dacica 5 (1984), p. 204-205.

Ioan Glodariu, *Arhitectura dacilor – civilă și militară (sec. II î. e. n. – I e. n.)*, Cluj-Napoca, 1983, 200 p. (30 figuri în afara textului); Thraco-Dacica 6 (1985), p. 205-213 (în colaborare).

Manfred Oppermann, *Thaker zwischen Karpatenbogen und Ägäis*, Urania-Verlag, Leipzig-Jena-Berlin 1984, 268 p. cu 137 ilustrații alb-negru și color, în CCDJ, 3-4 (1987), p. 263-267.

Acad. Dimităr P. Dimitrov, Maria Čičikova, Ana Balkanska, Ljuba Ogenova-Marinova, *Sevtopolis, I. Bit i kultura*, Sofia 1984, 228 p. + XXV planșe în afara textului, Thraco-Dacica 8 (1987), p. 207-210.

Kamen Dimitrov, Vladimir Penčev, *Sevtopolis, II. Antični ei srednoveknovi moneti*, Sofia, 161 p. + LXII pl. în afara textului, Thraco-Dacica 8 (1987), p. 210-213.

Liudmil Getov, *Amfori i amforni pečati ot Kabile (IV-II v pri n. e.)*, Universitetsko iz datelstvo „Sv. Kliment Ohridski”, Sofia, 1995, 204 p, SCIVA 47 (1996), 1, p. 103-108.

V.I. Kac, *Keramičeskie klejma Hersonesa Tavričeskogo. Katalog opredelitel’ (Les timbres céramiques du Chersonèse Taurique. Catalogue déterminatif)*, Éditions de l’Université de Saratov, 1994, 170 p. + un volume à part avec 110 planches, Dacia NS, 42-43 (1996-1998), p. 504-508.

Yvon Garlan, *Amphores et timbres amphoriques grecs. Entre érudition et idéologie. Mémoires de l’Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Nouvelle Série, Tome XXI*, Diffusion de Boccard, Paris (2000), 212 p., Dacia NS, 46-47 (2002-2003), p. 215-218.

Gérald Finkielsztein, *Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 à 108 av. J. – C. environ. Premier bilan*, BAR International Series 990, Oxford 2001, 260 p., Dacia NS 46-47 (2002-2003), p. 219-224.